

คลับทูลิป---จากตุรกีสู่เนเธอร์แลนด์

โชติรส โกวิทวัฒนพงศ์¹

เล่ากันมาว่า ดอกทูลิปพบครั้งแรกในหุบเขาหิมาลัยใกล้ๆ เส้นละติจูดที่ 40 ในบริเวณเชิงเขาและหุบเขาเทียนชาน (Tien-shan) แถวพรมแดนระหว่างจีน ทิเบต รัสเซีย และอัฟกานิสถาน ซึ่งเป็นแดนที่ทुरกกันดาร ทูลิปพวกนั้นส่วนใหญ่สีแดงก่ำ กลีบของแต่ละดอกมักไม่เหมือนกัน สีก็ผิดกันไปเล็กน้อย สีแดงของมันโดดเด่นเหนือพื้นดินกว้างที่ไม่มีอะไรอื่นขึ้น จึงประทับใจประทับใจชาวเขาที่อาศัยในบริเวณนั้น เมื่อชาวเตอร์กผู้เป็นนักเร่ร่อนเลี้ยงสัตว์ผ่านเข้าไปในแดนดังกล่าว หลังฤดูหนาวอันยาวนานและเห็นดอกทูลิปบานสะพรั่ง ดอกไม้เหล่านั้นจึงไม่เป็นเพียงสิ่งงามตา แต่เป็นสัญลักษณ์ของชีวิตและความอุดมสมบูรณ์ เป็นเครื่องหมายแรกของฤดูใบไม้ผลิ ตั้งแต่นั้นมาดอกทูลิปกลายเป็นสัญลักษณ์ของชาวเตอร์ก ชาวเตอร์กต้อนรับผู้ไปจากแดนเทียนชานสู่ทะเลสาบแคสเปียนแล้วไปยังทะเลดำจนถึงแถบคอเคซัส (Caucasus) พบดอกทูลิปบานไปทั่วตลอดเส้นทาง พอเชื่อกันได้ว่าในที่สุดชาวเตอร์กคงได้นำหัวทูลิป (เหมือนหัวหอมใหญ่) เข้ามาในตุรกีเรื่อยมาตามวาระต่างๆ เพราะในศตวรรษที่ 10-11 มีดอกทูลิปแล้วในตะวันออกกลาง และในตุรกีก็ปลูกทูลิปในสวนกันแล้วแต่จะเริ่มปลูกกันเมื่อไรนั้นไม่มีหลักฐานระบุอย่าง

แน่ชัด รู้แต่เพียงว่าราวศตวรรษที่ 1050 มีทูลิปแล้วในเปอร์เซียปลูกกันที่อิสฟาฮัน (Isfahan เมืองหลวงเก่า) และที่เมืองแบกแดด (Bagdad ในอิรัก) ยุคนั้นปรากฏมีกวีนิพนธ์บทหนึ่งของโอมาร์คัยยัม (Omar Khayy ปราชญ์และกวีชาวเปอร์เซีย, ค.ศ.1050-1123) กล่าวถึงทูลิปในแง่เปรียบว่าเป็นความงามสุดยอดของอิสตรี กวีคนต่อๆ มาก็มักใช้ดอกทูลิปสื่อของความเพียบพร้อมสมบูรณ์แบบ กวีอีกผู้หนึ่งชื่อมุสลีอัลดินซาดิ (Musli AddinSa'adi แต่งไว้ในราวปีค.ศ. 1250) พรรณนาสวนในทัศนคติของเขาว่าเป็นสถานที่ที่มีเสียงกระซิบของธารน้ำเสียงเพลงของนก ผลไม้สีสุกน่ากินทุกชนิด ดอกทูลิปสดสวยหลากสีสันดอกกุหลาบที่หอมกรุ่น ฮาฟิซ (Hafiz) กวีอีกคนหนึ่งก็กล่าวชื่นชมความเลื่อมเงาของกลีบดอกทูลิปเทียบกับแก้มของนางผู้เป็นที่รัก (Mike Dash, Tulipomania, 8-9) ในเปอร์เซียดอกทูลิปได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของอวกาล และมีเทพตำนานหลายเรื่องเล่าที่เล่าสรรเสริญความงามของดอกไม้นี้ เรื่องหนึ่งเล่าว่า เจ้าชายฟารฮัด (Farhad) หลงรักสาวน้อยชื่อชิริน (Shirin) อย่างหมดจดหมดใจ วันหนึ่งมีผู้เพ็ดทูลว่าแม่สาวน้อยถูกฆ่าตายเสียแล้ว (ซึ่งไม่จริง) พระองค์เสียพระทัยมากคว่ำขวาน

¹ อาจารย์ประจำ, ดร.คณะวัฒนธรรมนานาชาติศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

สักร่างของพระองค์สิ้นพระชนม์เลือดไหลลงสู่พื้นดิน บนพื้นดินที่เลือดแต่ละหยดตกลงมีดอกไม้สีแดงสดโผล่ขึ้นราวจะให้ เป็นสัญลักษณ์ของความรักอันหมดจด หลายร้อยปีผ่านไปชาวเปอร์เซียยังคงยึดดอกทูลิปแดงเป็นสัญลักษณ์ของความรักที่ไม่มีวันตาย เมื่อหนุ่มเปอร์เซียมอบดอกทูลิปแดงแก่คนรัก เขาต้องการบอกให้เธอรู้ว่า ความงามของเธอดั่งเปลวเพลิงเผาร่างเขาอยู่ และสีดำตรึงโคนกลีกลงในใจกลางดอกแทนความหมายว่าหัวใจเขาไหม้เกรียมไปหมดแล้ว (John Chardin, 17th c.) ในกรณีของตุรกีไม่มีหลักฐานเป็นลายลักษณ์ใดเกี่ยวกับดอกทูลิปที่เก่าไปกว่ากวีนิพนธ์ของ Omar Khayy จนเมื่อชาวเตอร์กเผ่าเซลจุกส์ (Seljuks) เข้ามายึดดินแดน อานาโตเลีย (Anatolia-ในตุรกีปัจจุบัน) ในศตวรรษที่ 11 จึงมีดอกทูลิปปรากฏในศิลปะของชนเผ่าที่บนกระเบื้องเคลือบที่ประดับรอบ ๆ พระราชวังของสุลต่านที่อาแลดดิน คัยกูบัตที่หนึ่ง (Alaeddin Kaikubad I) สร้างขึ้นริมฝั่งทะเลสาบเบย์เซฮิร (Beysehir) ในแดนอานาโตเลียตะวันออก หลังจากพวกเซลจุกส์จะเป็นยุคของจักรวรรดิออตโตมันที่มีอิทธิพลแผ่กว้างไปในเอเชียและยุโรปจนถึงประจวบของพวกฮับซบูร์กในเวียนนา พวกออตโตมันยึดคำสอนของอิสลามอย่างเคร่งครัด ข้อห้ามหนึ่งของอิสลามคือห้ามแสดงภาพลักษณะที่สมจริงของสรรพสิ่งที่มีชีวิตไม่ว่าคน สัตว์หรือพืช เพราะนั่นเป็นการบังอาจและลบหลู่งานสร้างสรรค์ของพระอัลลาห์เจ้า เพราะสิ่งที่มนุษย์ทำได้นั้นย่อมไม่มีวันจะสวยสมบูรณ์ ด้วยเหตุนี้จึงไม่ปรากฏมีดอกทูลิปในศิลปะที่ตกทอดมา อย่างไรก็ดีเรารู้กันว่าชาวเตอร์กนิยมนำมาทำสวนและมองดอกไม้ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์

มีเรื่องเล่าหนึ่งที่ยืนยันถึงความสำคัญและความรักสวนของชาวเตอร์กดังนี้ วันหนึ่งเมื่อฮัดซันเอเฟนดิ (Hasan Efendi) ผู้เป็นพระครูชื่อดัง

(ที่เรียกกันว่าแดรวิช) กำลังเทศนาอยู่นั้น มีผู้ฟังคนหนึ่งเขียนคำถามลงแผ่นกระดาษส่งต่อไปถึงมือท่านใจความว่า ชาวมุสลิมจะรู้และเข้าใจได้อย่างไรว่า เมื่อตายแล้วจะได้ไปสวรรค์แน่ เมื่อเทศน์จบ พระครูแดรวิชถามขึ้นว่า มีใครเป็นชาวสวนไหม ผู้ฟังคนหนึ่งลุกขึ้นแสดงตน พระครูชี้ไปที่เขาและบอกว่า “คนนี้จะไปสวรรค์” คนทั้งผู้รู้เข้าล้อมพระครูด้วยความอยากรู้ว่าคนสวนคนนั้นเคยทำอะไรหรือ จึงมีที่เก็บไว้ให้เขาโดยเฉพาะในสวรรค์ แต่พระครูตอบเพียงว่า เขาพูดตามที่เขียนไว้ในฮาดีษ (Hadith เป็นบทรวมคำพูดและการปฏิบัติตนของโมฮะหมัด ถือว่าเป็นหนังสือสำคัญที่มุสลิมพึงรู้ควบคู่กับคัมภีร์อัลกุรอาน) ที่ระบุว่า “มนุษย์จะทำในชีวิตหน้าในสิ่งที่พวกเขาชอบทำที่สุดในชีวิตนี้ และเพราะดอกไม้ทั้งหมดเป็นของสวรรค์ คนสวนจึงจะได้ไปสวรรค์แน่นอนเพื่อทำงานสวนต่อไป” สวนเป็นศูนย์กลางในวิสัยทัศน์เรื่องสวรรค์ของชาวมุสลิม ชาวคริสต์กล่าวว่าสวรรค์เป็นแดนที่แจ่มจ้าบนเนินสูง ชาวอาหรับผู้วางรากฐานศาสนาอิสลามอันเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นในแดนตุรกันดารในทะเลทรายต่างมุ่งมองสวรรค์ว่าเป็นสวนแห่งความหรูหราเบิกบานที่ไม่มีรั้วใด ๆ ขวางกั้น มีอาคารที่อยู่สวยงาม มีน้ำพุอยู่ทุกแห่งหนและดารดาษด้วยมวلمانดอกไม้ที่สวยงามที่คนไม่เคยเห็นในโลก ชาวมุสลิมผู้เคร่งศาสนาการวะดอกไม้ดั่งพระธาตุอันศักดิ์สิทธิ์และมักจะมักถือดอกไม้แฝงแทรกอยู่ในจีบผ้าโพกผม

ในบรรดาดอกไม้ทั้งหลายในสวนมุสลิมดอกทูลิปถือว่าเป็นดอกไม้ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดเช่นเดียวกับพวกเปอร์เซีย ชาวเตอร์กรักสนใจดอกทูลิปมากเป็นพิเศษ เป็นความรักความหลงที่อยู่นอกเหนือความสนใจในรูปลักษณะของดอกทูลิป และให้ความสำคัญในแง่ที่เป็นสัญลักษณ์ในฐานะดอกไม้ของพระอัลลาห์เจ้า ทั้งนี้เพราะในภาษาอาหรับ คำที่ใช้เรียกทูลิปคือ “ลาเล-lale” ซึ่งเป็นคำเดียวกับที่ใช้เรียก

พระอัลลาห์ด้วย ค่านิยมยังมีว่าดอกทูลิปยังรู้จัก แสดงความถ่อมตนเบื้องหน้าพระผู้เป็นเจ้า เพราะเมื่อดอกบานเต็มที่มีมันจะก้มหัวลง สำหรับชาวเตอร์ก ดอกทูลิปเป็นศิลปะและวัฒนธรรมอย่างหนึ่งทีเดียว

ในปลายศตวรรษที่ 15-16 เมื่อข้อห้ามแสดงรูปลักษณะของสิ่งมีชีวิตผ่อนคลายลงแล้ว ในศิลปะออตโตมันจะเห็นดอกทูลิปได้ต้นผลไม้ในสวนเอเดินที่อียิปต์ลึกลงอยู่ว่าจะเด็ดกินดีไหม ชาวเตอร์กผู้พร้อมที่จะสละชีวิตเพื่อรับใช้อิสลาม จึงเชื่อมั่นว่านั่นเป็นไบเบิ้ลทางสวรรค์ที่จะมีสาวสวยร่างใไล (houris) คอยรับใช้พวกเขา ริโนวินให้พวกเขาดื่ม (ไวน์ที่พวกเขาถูกห้ามดื่มในโลกนี้) พวกเขาจะเดินเล่นพักผ่อนหย่อนใจในสวนสวรรค์ท่ามกลางดอกไม้มานานาพันธุ้และแน่นอนมีดอกทูลิปด้วย สำหรับคนสวนในยุคออตโตมัน ดอกทูลิปจึงเป็นดอกไม้ที่มีค่าสูงสุด จะมีก็เพียงดอกกุหลาบ ดอกนาซิสส์ ดอกคาร์เนชั่น และดอกชยาซินธ์ เท่านั้นที่คู่ควรจะปลูกเคียงข้างดอกทูลิป ดอกไม้อื่นๆ ไม่ว่าจะสวยเพียงใดหรือหายากเพียงใดยังคงเป็น “ดอกไม้ป่า” ในทัศนคติของชาวเตอร์กอยู่นั่นเอง เพราะเหตุผลนี้จึงทำให้เชื่อได้ว่า ชาวเตอร์กนำดอกทูลิปติดไปปลูกด้วยทุกแห่งที่อาณาจักรออตโตมันแผ่ไปถึง จากเอเชียถึงยุโรป ที่พิพิธภัณฑสถานศิลปะตุรกีและอิสลามเมืองอิสตันบูล (Museum of Turkish and Islamic Arts) แผนกการทหารมีเสื้อเชิ้ตผ้าฝ้ายแบบที่ทหารเตอร์กสวมได้เสื้อเกราะแสดงในตู้กระจกตู้หนึ่ง ด้านหน้าของเสื้อมีเนื้อหาบางตอนของคัมภีร์อัลกุรอานปักอย่างสวยงาม ส่วนด้านหลังมีดอกทูลิปปักไว้ เสื้อตัวนั้นนำมาจากหลุมศพของนายพลออตโตมันคนหนึ่งที่เคยไปรบต่อต้านพวกบัลข่านปี1389 ในสงครามโคโซโว (Kosovo ทางใต้ของ Serbia) เสื้อตัวนี้เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เราตระหนักถึงความหมายของทูลิป การปักดอกทูลิปของพวกออตโตมันไว้เหมือนเป็นยันต์ป้องกันภัย

เป็นสิ่งที่นำโชคสำหรับทหารผู้ไปสงคราม และเนื่องจากข้อห้ามการแสดงรูปลักษณะของสิ่งมีชีวิตยังคงเข้มงวดในยุคนั้น จึงไม่อาจปักดอกทูลิปไว้บนธงหรือบนเสื้อตัวนอกได้ แต่แอบไว้อยู่ในชุดชั้นใน

เมื่อพวกออตโตมันเข้ายึดกรุงคอนสแตนติโนเปิลได้ในปี 1453 จักรวรรดิโรมันตะวันออก (ไบแซนไทน์) จึงสิ้นสุดลง ถือว่ายุคกลางจบลงด้วยโลกเข้าสู่ยุคใหม่พวกออตโตมันเปลี่ยนชื่อเมืองเป็นอิสตันบูล และสร้างเมืองขึ้นใหม่ ณ ที่รกร้างสมัยที่อาณาจักรไบแซนไทน์ครอบครองอยู่ ชาวเตอร์กปรับและแปลงให้เป็นสวนที่ร่มรื่น เมืองอิสตันบูลจึงมีสวนเป็นจำนวนมากตั้งแต่นั้นมา ความงามของสวนจึงเสริมสภาพภูมิประเทศที่มีทะเลล้อมเกือบตลอดเมืองให้เด่นยิ่งขึ้นอีก เพียงสองทศวรรษเมืองนี้มีสวนกว่าหกสิบแห่งเรียงรายรอบฝั่งทะเลบอสฟอรัส (Bosphorus) และฝั่งทะเลมาร์มารา (Marmara) และยังมีสวนผลไม้ สวนผักอีกสิบกว่าแห่งที่เป็นคลังอาหารของสุลต่านและวังต่าง ๆ สุลต่านองค์ต่อมาก็ยังคงสร้างสรรค์สวนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สวนแบบลดระดับเพื่อให้มีร่มเงาตลอดเวลาสำหรับพักผ่อน ความร้อนในฤดูร้อน หรือสร้างเป็นเฉลียงใหญ่ที่มีต้นอุ้งนึ่งเลื้อยไปตามซีกทรงเกิดร่มเงาที่ระริกไหวยามเมื่อมีลมพัด

สวนสาธารณะอันร่มรื่น หรือสวนส่วนตัวที่เต็มไปด้วยมวลไม้ดอกภายในรั้ววังหรือคฤหาสน์สร้างความเขียวชะอุ่มให้ทั่วทั้งเมืองอิสตันบูล จึงตื่นตาตื่นใจแก่ชาวยุโรปที่ได้ไปเห็น แต่พวกเตอร์กไม่นิยมสวนที่ชาวยุโรปทำกันในยุคนั้น ทั้งในอังกฤษ อิตาลี และฝรั่งเศส เพราะดูแข็งทื่อตรงเฟงตามแบบสัดส่วนเรขาคณิตเหมือนกับอยากจะตรึงตาคนดูให้ชื่นชมกับความชำนาญของคนสวนที่สามารถตัดธรรมชาติให้อยู่ในระเบียบได้ สวนยุโรปสร้างขึ้นเพื่ออวดศักยภาพของคน อวดอำนาจของผู้เป็นเจ้าของ ถ้าเทียบเคียงกันแล้ว สวนออตโตมันสร้างสรรค์ขึ้น

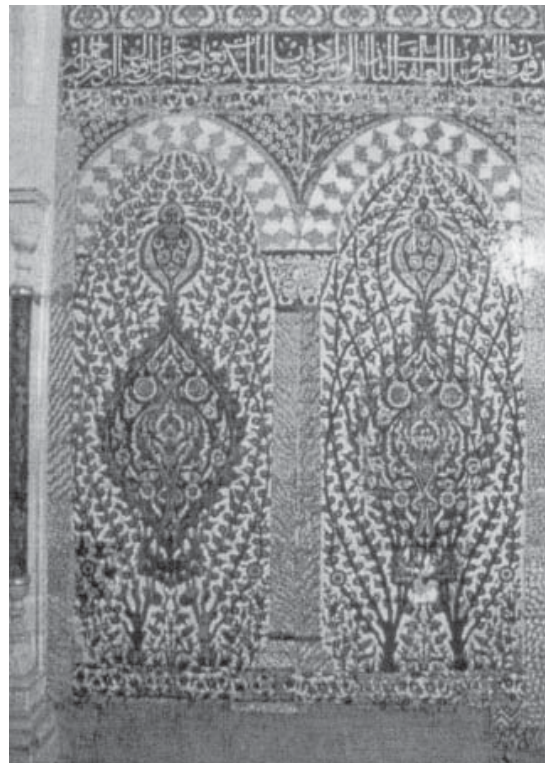
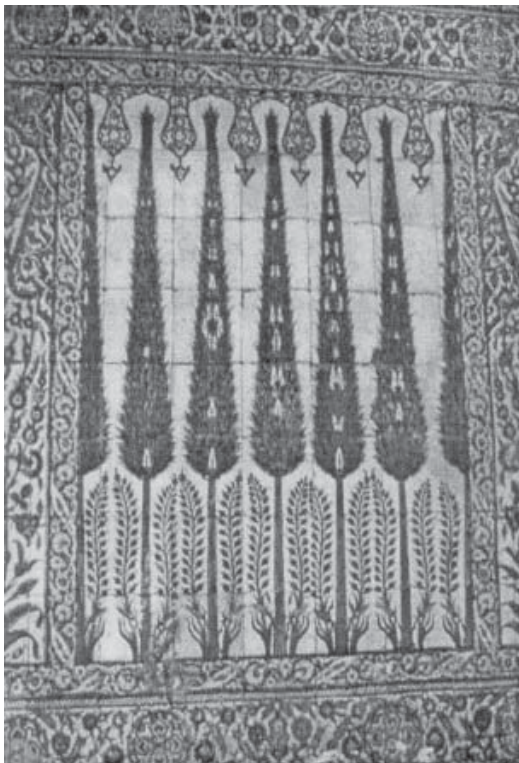
เพื่อล่อใจมากกว่า พร้อมๆ กับที่ขยายวิสัยทัศน์ของผู้คู่ความเชี่ยวชาญกับความอุดมสมบูรณ์สวนออตโตมันรังสรรค์ให้เป็นที่พักที่หลบภัย ที่ที่เจ้าของอาจปลีกตัวจากความกังวลในธุรกรรมนานาชนิด ที่ที่เขาจะพบความสงบร่มเย็นได้ในความรื่นระอุของกลางวัน นอกจากนี้ในสวนชาวเตอร์กียังปลูกผลไม้กลิ่นหอมชวนกินประเภทต่างๆ สร้างน้ำพุและธารน้ำไหลที่สะท้อนเสียงใสกลมกลิ้งระรื่นหูกับทุกอย่างก้าว จนดูราวกับเป็นแดนสวรรค์ย่อยๆ แดนหนึ่งบนพื้นโลกกลม่อมเกล้าจิตใจและตราตรึงสวนสวรรค์ที่จะสงบร่มรื่นชวนหยุดหย่อนอีกหลายเท่าพันทวี

ชาวยุโรปตื่นตะลึงไปกับขนาดเมืองอิสตันบูลกับความอุดมสมบูรณ์ในอาหารการกิน ประทับใจกับกิจกรรมยาตผู้ดีและรสนิยมอันมีระดับของเจ้าบ้าน พวกเขาเห็นชัดกับตาว่าเป็นเมืองที่มีวัฒนธรรมอย่างแท้จริง มีร้านกาแฟเรียงรายพร้อมสำหรับการต้อนรับขับสู้ การสังสรรค์และการเจรจาธุรกิจหรือ

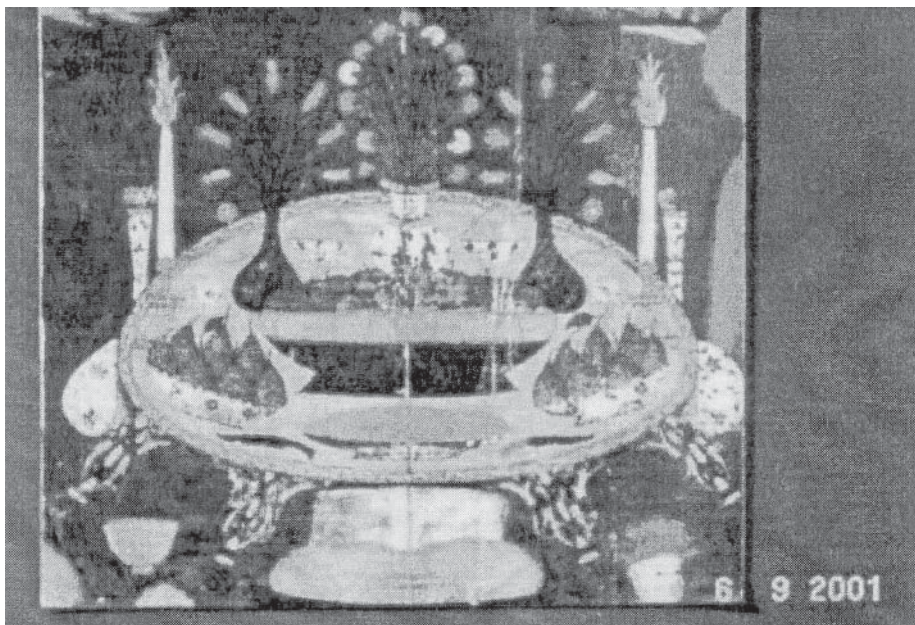
การแลกเปลี่ยนทัศนะทุกรูปแบบ ทุกแนวโน้มศาสนา ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่ชาวยุโรปคิดไม่ถึงเพราะฝังใจรู้แต่เพียงว่าพวกเขาหับโหดเหี้ยมและมัวเมากามารมณ์ ในยุโรปเรื่องเล่าเกี่ยวกับความโหดร้ายของกองทัพออตโตมันเป็นที่สนใจอยากรู้อยากฟังกันมาก พอๆกับเรื่องสมบัติเร้นลับหรือเรื่องภายในฮาเร็ม ในความเป็นจริงชาวเตอร์กีย่านาญทั้งการรบเทิดทูนความงาม และรู้จักพัฒนาความรักสวยรักงามด้วย ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากพระราชวังที่รู้จักกันต่อมาในนามว่าท็อปกาปี (Topkapi หรือ the Abode of Bliss) ของสุลต่านเมห์เม็ดที่หนึ่ง (Mehmed the Conqueror) ซึ่งเป็นศูนย์รวมความหลากหลาย ความงามและความอลังการทั้งภายใน ภายนอก และทุกมุมมอง ทอประกายเจิดจ้าด้วยเครื่องเงิน เครื่องทอง ไข่มุก และเพชรนิลจินดาทุกชนิด มีสวนสวยๆ พืชพันธุ์ทุกชนิดที่จะหาได้ ทุกหย่อมหญ้ามีน้ำเย็น สะอาด ไสบริสุทธี และดื่มได้ เสียงน้ำไหลผ่านกล่อมคลอเสียงผีทำ เสียงนก

ภาพซ้ายข้างบนเป็นกระเบื้องเคลือบประดับผนังในพระราชวังท็อปกาปี (ดอกสีแดงๆ คือดอกทูลิป) ส่วนภาพขวาเป็นกระเบื้องเคลือบประดับผนังจากบลูมอสก์ (Blue Mosque) ในกรุงอิสตันบูลเช่นเดียวกัน

สองภาพข้างบนเป็นผนังสูงและกว้างที่มีจิตรกรรมเป็นดอกไม้ต้นไม้ประดับ จากพระราชวังที่อปกาศปีเมื่ออยู่กับ ต้นไม้ขนาดใหญ่ ต้นและดอกทูลิปจึงเล็กลงมากแะอยู่เรียพื้นดิน ที่เห็นเป็นดอกยารวีสีแดงนั่นเอง

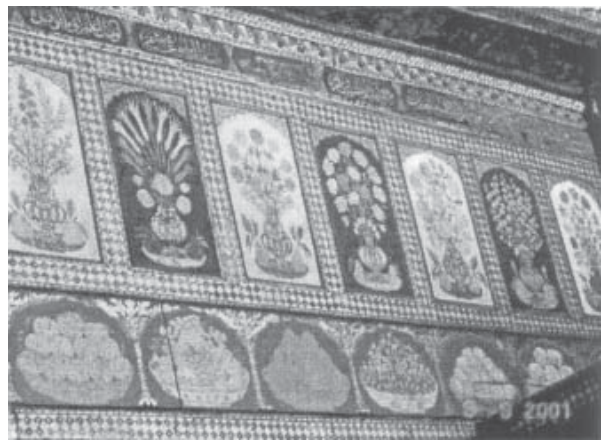
จิตรกรรมภาพโต๊ะอาหาร มีผลไม้ และขนม และที่เห็นเด่นชัดคือแจกันดอกไม้ดอกทูลิป จากพิพิธภัณฑ์ศิลปะตุรกี และอิสลามที่กรุงอิสตันบูล

ร้องเพลงจับจิบแทรกขึ้นมา

ความยิ่งใหญ่ของจักรวรรดิออตโตมันเพิ่มเป็นสองเท่าทวีในสมัยของสุไลมาน (Suleyman the Magnificent, 1520-1566) ในครั้งแรกของศตวรรษที่ 16 สมัยของสุไลมานนี้เองที่ข้อห้ามเกี่ยวกับการแสดงรูปลักษณะของสิ่งมีชีวิตอ่อนคลายลงไปมาก ทำให้ศิลปินสร้างสรรค์ภาพดอกทูลิปกันมากขึ้นจนกลายเป็นเนื้อหาสำคัญที่สุดเนื้อหาหนึ่งในศิลปะออตโตมันที่ปรากฏประดับแจกันดอกไม้หรือในจิตรกรรมอื่นๆ บนกระเบื้องเคลือบสำหรับประดับผนังตลอดความกว้างและความสูงของดอกทูลิปจำนวนร้อยๆ ดอกปักประดับบนเสี้ยวกลมของสุลต่านมีดอกทูลิปดอกเดี่ยวยาว 9 นิ้ว ประทับบนบนกระเบื้องเคลือบของพระองค์และบนหมวกเหล็กก็มีดอกทูลิปทองประดับด้วยพลอยมีค่าอื่นๆ ด้วย มาถึงกลางศตวรรษที่ 16 ภาพดอกทูลิปมีแพร่หลายมากแล้ว เป็นลายประดับทั้งในพรม อ่างน้ำ รอบน้ำพุ หรือบนเครื่องอาบนํ้า เป็นต้น เหมือนที่คนสวนปลูกทูลิปพันๆ ต้นเพื่อเป็นทางสู่สวรรค์ ผู้หญิงก็ปักดอกทูลิปเพื่อมอบแด่ศาสนาพร้อมคำสวดวิงวอนให้สามีกลับจากสงครามโดยสวัสดิภาพ

ดูเหมือนจะในยุคนี้เช่นกัน ที่ชาวเตอร์กเริ่มปลูกและสร้างพันธุ์ทูลิปใหม่ๆ ที่ต้องกับรสนิยมส่วนตัว พันธุ์เดิมที่พบกันในตอนแรกนั้นก้านสั้น ตัวดอกเองกลมรีป้อมๆ ทูลิปที่ผลิตขึ้นในอิสตันบูลที่สุดแล้วมีมากกว่า 1,500 ชนิดดูสวยสง่ากว่าเพราะก้านดอกยาวกว่า รูปร่างดอกก็ยึดจากกลมเป็นทรงรีสูง กลีบดอกก็ยาวยืดออก บางชนิดตรงปลายกลีบยังมีส่วนต่อยาวออกแหลมเป็นเส้นเล็กยาวแบบเข็ม พันธุ์ที่คนชอบกันมากที่สุดมีดอกรูปร่างแบบผลอัลมอนด์และมีกลีบเรียวยาวเหมือนกริชมีริ้วเป็นรูปเปลวไฟสีแดงๆ หรือแดงปนเหลือง ในยุคนั้นการทำพันธุ์ไม้ใหม่ๆ หรือการเพาะชำพืชยังไม่มีใครรู้จักทำอย่างถูกต้องลักษณะ ดอกทูลิป

แบบใหม่ๆ ที่ได้เป็นความบังเอิญมากกว่า ทูลิปพันธุ์ใหม่ๆ ส่วนใหญ่ได้มาจากฝั่งทะเลดำและเกาะครีต อันเป็นผลพลอยได้จากการขยายดินแดนของพวกเขาออตโตมัน มีสถิติระบุว่าในทศวรรษที่ 1630 อิสตันบูลมีร้านดอกไม้แล้ว 80 แห่งและมีนักปลูกดอกไม้มืออาชีพสามร้อยคน ที่สุเหร่ารัสเต็มปาฉา (Rustem Pasha Mosque) ในอิสตันบูลมีจิตรกรรมฝาผนังเป็นภาพดอกทูลิปประดับตั้งแต่ปี 1561

ภาพจิตรกรรมฝาผนังอันเลื่องชื่อในห้องอาหารภายในฮาเร็มพระราชวังทอปกาปีที่กรุงอิสตันบูลในแถบนครดอกไม้ ในแจกันที่สอง คือดอกทูลิปพันธุ์พิเศษที่ชาวตุรกีสร้างขึ้นมาได้ ตรงปลายกลีบดอกแต่ละกลีบ ที่เห็นเส้นยาวคล้ายเข็มพุ่งขึ้นสูงเป็นลักษณะพิเศษของกลีบดอกทูลิปพันธุ์ตุรกีที่นิยมกันมากที่นั่น

ในสมัยสุไลมาน มีคนงานไม่ต่ำกว่า 5,000 คนที่ทำงานในสวนทั้งสี่แห่งภายในพระราชวังทอปกาปีภายนอกพระราชฐาน ยังมีอีกราว 5,000 คนที่ทำหน้าที่เป็นมหาดเล็กรักษาพระองค์เป็นตำรวจดูแลความเรียบร้อยและเป็นผู้เก็บภาษีในปริมณฑลของเมืองหลวงด้วย ในจำนวนคนงานภายในวังมีคนสวนไม่ต่ำกว่าพันคนผู้มีหน้าที่หลายอย่างที่ไม่เกี่ยวกับการทำสวนก็มี เช่น กำจัดสิ่งปฏิกูลในวัง เป็นยามเป็นคนแบกหาม เป็นคนเขี่ยถุงกระสอบสำหรับใส่ร่านักโทษสตรีที่ต้องโทษถึงตาย แล้วนำไปถ่วงลงทะเล

บอสฟอรัส เป็นต้นงานที่ดูเดือดน้อยที่สุดของคนสวนคือการตัดดอกไม้ไปประดับแจกันบริเวณที่พักอาศัยภายในพระราชฐาน โดยทั่วไปชาวเตอร์กไม่นิยมจัดดอกไม้แบบนี้จะชอบปล่อยให้ดอกไม้งามติดต้นในสวนมากกว่า แต่ค่านิยมแนวใหม่เพิ่งเริ่มขึ้นในสมัยนี้เองภายในห้องสุลต่านสุดสว่างด้วยดอกไม้ที่จัดในแจกันวางบนโต๊ะเตี้ยๆ ตามมุมต่างๆ ในห้องจัดเป็นดอกเดี่ยวบ้าง เป็นกลุ่มเป็นช่อบ้าง แน่นอนมีดอกทูลิปเป็นจำนวนมากในหมู่ดอกไม้ในแจกันดังกล่าว

เชื่อกันว่าในยุคนี้เองที่ชาวยุโรปเห็นดอกทูลิปเป็นครั้งแรก นั่นคือเห็นในแจกันดอกไม้ที่ตั้งประดับในพระราชฐานของสุลต่าน เมื่อคณะทูตยุโรปเข้าเฝ้าสุไลมานในปี 1554 ซึ่งเป็นคณะทูตจากราชสำนักเวียนนาของจักรพรรดิเฟอดินันด์ที่หนึ่ง (Ferdinand I, 1503-1564) นั่นเป็นการเผชิญหน้าครั้งแรกสุดของชาวยุโรปที่ต้องยอมรับอำนาจ และอิทธิพลของจักรวรรดิออตโตมัน กองทหารออตโตมันได้บุกรุกถึงประตูกรุงเวียนนาในปี 1529 ทำให้ต้องส่งเครื่องราชบรรณาการไปยังอิสตันบูล ยุโรปตอนนั้นถูกบังคับให้เจรจาทางอะลุ่มอล่วยเพื่อผลประโยชน์ทางการค้าขายกับพวกอาหรับ เมื่อสุไลมานสิ้นพระชนม์ลงในปี 1566 มีนักเดินทางชาวยุโรปหลายร้อยคนที่ไปถึงประเทศตุรกีแล้ว ซึ่งก่อนหน้านั้นหลายร้อยปียังคงปิดสำหรับชาวยุโรป จากจุดนั้นจึงเริ่มมีหนังสือบันทึกการเดินทางในสิ่งที่ชาวตะวันตกได้ไปเห็นมา ซึ่งมีข้อสังเกตเกี่ยวกับพวกออตโตมันที่หลากหลาย แสดงความที่อย่างแท้จริงของชาวตะวันตกผู้เคยคิดว่าตนเองเป็นที่สุดของความเจริญของวัฒนธรรมทุกอย่าง

ความรักดอกไม้และความชำนาญในการเลี้ยงดูไม้ดอกไม้เป็นสิ่งแปลกใหม่ เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างแพร่หลาย แม้แต่การปลูกดอกไม้เพื่อชื่นชมความงามอันบริสุทธิ์ตามธรรมชาติของมัน

ก็เป็นสิ่งน่าพิศวงมากสำหรับชาวยุโรปในศตวรรษที่ 16 ซึ่งเคยแต่นึกถึงในฐานะพืชที่กินได้หรือกินไม่ได้กับในฐานะพืชสมุนไพรที่พวกเขานำไปบดและผสมเป็นยารักษาโรคเท่านั้น และไม่ว่าจะเป็นทูตหรือนายทหารที่เข้าไปในดินแดนเตอร์ก ต่างย่อมสังเกตเห็นว่าดอกทูลิปเป็นที่ชื่นชอบของชาวเตอร์กเหนือกว่าดอกไม้ชนิดอื่น ชาวเตอร์กให้ความสนใจเลี้ยงดูดอกไม้เพียงไม่กี่พันธุ์เท่านั้น อันมีดอกกุหลาบ ดอกนาซิสสัต ดอกคาร์เนชั่น ดอกชยาซินธ์ และดอกทูลิป ส่วนดอกไม้อื่นๆ ทั้งหมดถือเป็นดอกไม้ป่า อย่างไรก็ตาม ตุรกีในยุคของสุลต่านคนหลังๆ เปลี่ยนไปมาก ความรักหลงใหลดอกทูลิปลดลงไปเรื่อยๆ ในปัจจุบันไม่มีร่องรอยของพันธุ์ทูลิปที่ชาวเตอร์กเคยสร้างสรรค์ขึ้นเหลืออีกเลย และแม้ในพระราชวังที่ออปกาปีเองก็ไม่ปลูกดอกทูลิปอีก

เมื่อเป็นเช่นนี้ ชาวยุโรปในศตวรรษที่ 16 จะไม่ทิ้งดอกทูลิปตามชาวเตอร์กได้อย่างไร เหตุนี้เองที่ทำให้มีการนำหัวทูลิปเข้าไปยุโรปเพื่อลองปลูกกันบ้าง แต่ดอกทูลิปเดินทางถึงยุโรปอย่างไรกับใครนั้นขาดข้อมูลรายละเอียดที่ชัดเจน ที่รู้แน่ๆ คือในเดือนเมษายนปี 1559 มีต้นทูลิปปลูกในสวนของชาวเยอรมันคนหนึ่ง (Johann Heinrich Herwart ที่เมือง Augsburg ในแดน Bavaria ประเทศเยอรมนี) ทูลิปแพร่ออกไปในยุโรปอย่างรวดเร็วไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่งถึงเมืองแอนท์เวิร์ป (Antwerpen ในดินแดนของประเทศเบลเยียมปัจจุบัน) ในปี 1562 ถึงกรุงเวียนนาในออสเตรียปี 1572 ถึงลอนดอนในประเทศอังกฤษในปี 1582 ปลูกกันที่เมืองแฟรงก์เฟิร์ตในเยอรมนีปี 1593 และเข้าสู่ประเทศฝรั่งเศสในราวปี 1598

นักพฤกษศาสตร์ในทุกประเทศต่างพยายามหาวิธีขยายหรือเพิ่มพันธุ์ใหม่ๆ รวมทั้งพยายามจัดดอกทูลิปเข้าเป็นประเภทๆ ทั้งนี้เพราะทูลิปที่เกิดขึ้นใหม่ในตอนนั้นแต่ละครั้งแตกต่างไปจากต้นแม่ทุกอย่าง ไม่ว่าจะป็นสี ความสูง ลักษณะของใบ และ

ยังผลิบานในเวลาต่างๆ กันอีกด้วย การจัดประเภท ทูลิปจะมีความสำคัญมากที่สุดในเวลาต่อมา เพราะไม่ใช่ดอกทูลิปทุกแบบที่มีราคาสูง มีแบบที่คนไฝหา และแบบธรรมดาสามัญที่ไม่มีราคาทางการค้า โชคดีอย่างยิ่งที่ในปีศตวรรษที่ 16 นั้นมีนักพฤกษศาสตร์คนสำคัญผู้เป็นนักพฤกษศาสตร์ของศตวรรษเลยที่เดียว ชื่อ กาลูซุส กลูซีอุส (Carolus Clusius หรือ Charles de L'Escluse เกิดที่เมือง Arras, 1526-1609) ผู้ได้สมญานามว่า “บิดาของสวนสวยทุกแห่ง” และต่อมาเป็น “บิดาของทูลิป” เขาศึกษากฎหมาย ต่อมาหันไปเรียนแพทยศาสตร์จากเมืองม็องเปลีเย (Montpellier) ในภาคใต้ของฝรั่งเศส เหนือสิ่งอื่นใดเป็นผู้รักและสนใจต้นไม้ รวมทั้งศึกษาสะสมและปลูกต้นไม้ พร้อมทั้งจดบันทึกทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง มีโอกาสเห็น และคุ้นเคยกับต้นไม้ในเขตอากาศอบอุ่นกว่าในยุโรปภาคใต้ (ฝรั่งเศส, สเปน, โปรตุเกส) ในยุโรปกลาง (ออสเตรีย, ฮังการี) และต้นไม้พันธุ์ใหม่ๆ จากโลกใหม่ (ที่ลอนดอน) อุปนิสัยที่น่าทึ่งอย่างหนึ่งคือความเอื้อเฟื้ออย่างคงเส้นคงวาต่อเพื่อนนักปลูกต้นไม้ด้วยกันจากชาติต่างๆ มีการเขียนจดหมายติดต่อกันและส่งพันธุ์ดอกไม้แปลกใหม่ไปให้แก่กันเพื่อทดลองปลูก ซึ่งในที่สุดกลายเป็นการขยายแพร่พันธุ์ออกไปทั่วทั้งยุโรป

ขณะที่ไปรับตำแหน่งเป็นผู้จัดทำสวนพฤกษศาสตร์ในราชสำนักของจักรพรรดิแมกซิมิเลียนที่ 2 ที่กรุงเวียนนา (ระหว่างปี 1573-1587) นั้น ได้รับหัวทูลิปที่บูสเบ็ค (Ogier Ghiselin de Busbecq, 1522-92) ทูตคนแรกนำกลับมาจากอิสตันบูล กลูซีอุสจึงเป็นหนึ่งในบรรดาชาวตะวันตกคนแรกๆ ที่รู้จักปลูกและเลี้ยงดูทูลิปทั้งจากหัวโดยตรงและจากเมล็ด เมื่อเขาย้ายมาอยู่ที่ไลเดิน (Leiden) ในปี 1592 เขานำหัวและต้นทูลิปทั้งหลายที่เขาเลี้ยงดูมาด้วย เขาเป็นผู้จัดทำสวนและตั้งสถาบันพฤกษศาสตร์ในมหาวิทยาลัยไลเดินในเนเธอร์แลนด์ (hostus

academicus, September 1594) เริ่มปลูกสวนและจัดระบบการปลูกต้นไม้ แน่นอนเขาปลูกทูลิปจากตุรกีที่นั่นด้วย ในปี 1608 สวนที่ไลเดินมีทูลิปประเภทต่างๆ รวมกันประมาณ 600 หัว/ต้น รวมทั้งพืชพันธุ์อื่นๆ กับต้นไม้พันธุ์ใหม่จากแดนไกล นอกจากเขาจะเป็นผู้ริเริ่มจัดกลุ่มพืชตามรูปลักษณะของพืชแต่ละพันธุ์ เขายังเขียนและแปลหนังสือเกี่ยวกับพฤกษศาสตร์ที่มีในยุคนั้นเป็นภาษาฝรั่งเศสและละติน ผลงานเล่มสุดท้ายซึ่งพิมพ์ในปี 1601 คือ Opera Omnia Rariorum Plantarum Historia วิธีการจัดกลุ่มพืชของกลูซีอุสนั้น ได้วิวัฒนาการมา และในที่สุดจะเป็นหลักพื้นฐานของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่

ทูลิปจัดอยู่ในหมู่ Liliaceae ในกลุ่มเดียวกับพันธุ์ไอริส (iris) โครคัส (crocus) และฮาซินธ์ (hacinth) มีทั้งหมด 120 พันธุ์ที่แตกต่างกัน และยังมีต้นลักษณะแปลกเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนใครเลย ทูลิปที่นิยมกันมากที่สุดในยุคศตวรรษที่ 17 นั้นต้องเป็นดอกที่มีกลีบเรียบเสมอกันทุกกลีบและมีสี (รอยริ้วที่เป็นสีๆ) ที่ต้องตา ยุคนั้นทูลิปที่มีสีพื้นสีเดียว เป็นสีแดง เหลือง หรือขาว เรียกว่าเป็นพวกสีพื้น (couleren) ที่มีหลายสี ที่ได้มาจากการผสมพันธุ์ผสมที่ค่อนข้างซับซ้อนแทบจะเป็นการบังเอิญ มีสีสี เรียกว่าเป็นพวก Marguetrinen ปลูกกันในแคว้นแฟลนเดอร์ส (Flanders, ในยุโรปตอนบน) และในฝรั่งเศส ราวกลางทศวรรษที่ 1630 มีการสร้างสรรค์กลุ่มดอกทูลิปแล้วไม่ต่ำกว่า 13 กลุ่มสีซึ่งมีกลุ่มสีที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน กลุ่มสีที่นิยมกันมากที่สุดในเนเธอร์แลนด์ยุคนั้น มีสามกลุ่มด้วยกันคือ กลุ่ม Rosen กลุ่ม Violetten และกลุ่ม Bizarden

กลุ่ม Rosen เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด รวมดอกสีแดง หรือสีชมพูบนพื้นสีขาว ในต้นศตวรรษที่ 17 มีผู้สร้างสรรค์ทูลิปที่เข้าสีในกลุ่มนี้มากถึง 400 ประเภท ทั้งหมดมีการตั้งชื่ออย่างเป็นทางการไว้

แต่ละประเภทแตกต่างกันมาก บ้างมีสีประทับแบบเปลวไฟเป็นแนวกว้างและสีสดมากจนข่มสีพื้นขาวเสียเกือบหมด บ้างมีแนวบางเล็กๆ สีทับทิม ผู้เชี่ยวชาญทูลิปจะรู้ว่าแบบไหนจะเป็นที่นิยมมากกว่า พวกเขาจะชอบดอกที่มีแนวสีเข้มประทับเป็นริ้วบางยาวมากกว่าดอกทูลิปที่มีสีแดงป้ายเกือบเต็มดอก นี่เป็นแนวโน้มที่ใช้ได้กับทูลิปกลุ่มอื่นๆ ด้วยเช่นกัน

กลุ่ม Violetten จะเป็นดอกที่มีสีม่วงหรือสีม่วงปนคราม (lilac) บนพื้นดอกสีขาว กลุ่ม Bizarden เป็นกลุ่มที่คนจะชอบน้อยกว่ากลุ่ม และก็มีเพียง 24 ประเภทเท่านั้น จะเป็นดอกที่มีสีประทับเป็นสีแดง สีม่วง สีน้ำตาล บนพื้นสีเหลืองยังมีกลุ่มอื่นๆ ที่สลัปลีตรงข้ามกับสามกลุ่มดังกล่าว เช่น ดอกมีพื้นสีม่วงและมีขอบขาวใหญ่

จุดสำคัญอยู่ที่ลวดลายอันเกิดจากการที่สีสอง (สาม) สีตัดกันเป็นรูปลักษณะต่างๆ บนกลีบดอก ในกลุ่ม Rosen และกลุ่ม Violetten สีแดงหรือสีม่วงจะเหมือนขนนกหรือเปลวไฟที่วิ่งขึ้นจากใจกลางของแต่ละกลีบบางที่ยังไปจดเป็นขอบตรงปลายฐานดอกทูลิปจะสะอาดบริสุทธิ์เป็นสีเดียวล้วนๆ (ขาวหรือเหลืองแล้วแต่พันธุ์) จะไม่มีสีอื่นใดปน ลวดลายการกระจายสีแบบนี้ทำให้ราคาดอกทูลิปสูง ลวดลายสีแต่ละดอกไม่เหมือนกันเลย เป็นแบบเฉพาะของดอกนั้น แม้จะมาจากพันธุ์เดียวกัน ดอกทูลิปอาจคล้ายกันแต่ไม่เคยเหมือนกันทุกประการ นี่เป็นเอกลักษณ์พิเศษของดอกทูลิป สีดอกทูลิปมักจะเข้มข้นกว่าสีดอกไม้อื่นๆ สีแดงจะเป็นสีแดงจ้า สีม่วงก็ไม่ใช่ม่วงธรรมดาๆ แต่ม่วงอมดำ ประเภทดูแล้วหวั่นไหวเหมือนต้องมนต์สะกด

ผู้รักดอกทูลิปใช้ขนาดเล็กหรือหนาของเปลวสีกับระดับเข้มมากน้อยของสีเพื่อจัดอันดับดอกทูลิป ทูลิปที่ราคาสูงสุดเรียกว่าแบบ “สุดแสนเรียบบาง-superbly fine” สีดอกขาวหรือเหลือง

เกือบทั้งดอก แล้วมีเปลวสีม่วง แดงหรือน้ำตาลเป็นริ้วเล็กๆ วิ่งจากตรงกลางโคนกลีบดอกขึ้นสู่ขอบกลีบดอกที่มีริ้วสีสดเกินไปหรือใหญ่เกินไปจะเรียกว่าแบบ “หยาบ-rude” คุณค่าต่ำลงมาก ทูลิปที่ได้รับการคัดเลือกให้อยู่ในหมู่สุดแสนเรียบบางนี้ ดอกสุดยอดเยี่ยมคือ ดอกที่ตั้งชื่อไว้ว่า Semper Augustus (ใช้ชื่อจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่ของโรมัน แบบ Forever Augustus) พันธุ์นี้มีก้านยาวเรียวยาว ชูดอกเด่นเหนือใบ พร้อมสีที่สดใสชัดและเตะตา ยิ่งเริ่มด้วยสีน้ำเงินเข้มตรงฐานดอกที่ต่อกับก้านต้น กลีบเป็นสีขาวบริสุทธิ์ทั้งหกกลีบ มีริ้วเล็กๆ สีแดงเลือดพุ่งขึ้นจากโคนกลีบตรงกลางแล้วขยายออกเป็นพู่เล็กๆ สู่ขอบกลีบเป็นสีแดงเสมอกันโดยตลอด ผู้ที่เคยเห็นต่างยืนยันว่าน่าพิศวงยิ่งนัก แต่น้อยคนเช่นกันที่เคยเห็นความงามแบบนี้จึงเลื่องลือกันออกไปและทำให้คนใจจดใจใฝ่ฝันอยากเป็นเจ้าของ พ่อค้าก็หวังซื้อมาเพื่อขายต่อเอากำไรงาม เมื่อมีผู้รู้ว่าเป็นคนสวนคนหนึ่งในกรุงอัมสเตอร์ดัมมีพันธุ์นี้ในครอบครองประมาณหนึ่งโหล จึงมีผู้แห่ไปขอซื้อแต่เพราะเจ้าของไม่ยอมขาย การเสนอราคาเพื่อซื้อแต่ละดอกจึงพุ่งขึ้นเรื่อยๆ จนเกินสภาวะการซื้อขายที่ทำกันในยุคนั้นและเป็นเรื่องโจษจันกันไปทั่ว ในที่สุดเจ้าของขายไปหนึ่งดอกและเมื่อยกต้นขึ้นจากดินก็เห็นว่าหัวทูลิปนั้นกำลังแตกหน่อออกอีกหนึ่งหน่อ เป็นโชคมหาศาลของผู้ซื้อที่ได้ดอกนั้นไปในราคาเพียง 1000 กิลเดอส์ (guilders เป็นหน่วยเงินตราที่ใช้ในเนเธอร์แลนด์จนถึงปี 2001 เมื่อเปลี่ยนไปใช้เป็น “ยูโร”) เหตุการณ์นี้ทำให้ผู้คนเริ่มหันมาเพาะปลูก สร้างสรรค์พันธุ์เพื่อให้ได้ดอกทูลิปที่คล้าย Semper Augustus

การเพาะปลูกทูลิปในเนเธอร์แลนด์ จึงกลายเป็นอาชีพทำเงินในที่สุดและกลายเป็นสินค้าส่งออกไปยังประเทศอื่นๆ ด้วยในเวลาต่อมา คนจำนวนมากละทิ้งอาชีพเดิมหันมาเอาดีทางนี้

สำเร็จบ้างล้มเหลวบ้าง มีผู้ใจกล้าพร้อมที่จะเสี่ยงเหมือนการลงทุนซื้อล็อตเตอรี่ การลุ้นซื้อเริ่มตั้งแต่ยังไม่เห็นดอกด้วยซ้ำ ผู้รู้จักล่อ และผู้เข้าใจจิตวิทยาของคนซื้อจะทำเงินได้ทันทีเป็นจำนวนมาก (เช่น หมออายุคนนั้นเสริมคุณค่าของหัวทุลิปด้วยการแจกแจงสรรพคุณว่าหัวทุลิปอาจนำไปกินเป็นยาเสริมพลังทางเพศด้วย)

อีกเหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้ความคลั่งทุลิปปะทุขึ้น คือในปี 1633 ที่เมือง Hoorn ทางตะวันตกของแคว้น Friesland (ทางเหนือของเนเธอร์แลนด์) มีการขายบ้านเพื่อแลกกับดอกทุลิปหายากสามดอก กรณีแบบนี้จะมีตามๆ กันมา อสังหาริมทรัพย์เปลี่ยนมือเพราะทุลิป จุดสุดยอดของความคลั่งนี้อยู่ในระหว่างเดือนธันวาคม ปี 1636 - มกราคม ปี 1637 อันเป็นช่วงเวลาที่ทุกคนในธุรกิจทุลิปทำเงินได้กันไม่มากนักน้อย ดอกทุลิป Semper Augustus ตอนนั้นขึ้นจากราคา 5,600 กิลเดอส์ ต่อหัวในปี 1633 เป็น 10,000 guilders ต่อหัวในปี 1637

นักประวัติศาสตร์ระบุเปรียบเทียบค่าของเงินจำนวนนี้โดยโยงไปถึงราคาซื้อขายสิ่งอุปโภคบริโภคยุคหนึ่งว่า ในเดือนธันวาคมปี 1636 ราคาหัวทุลิปชนิดหนึ่ง 3,000 กิลเดอส์ เงินจำนวนนี้จะซื้อหมูอ้วนๆ ได้ 8 ตัว (240 กิลเดอส์) วัวอ้วนๆ 4 ตัว (480 กิลเดอส์) แกะอ้วนๆ 12 ตัว (120 กิลเดอส์) แป้งข้าวสาลี 24 ตัน (448 กิลเดอส์) ข้าวไรย์ 48 ตัน (558 กิลเดอส์) ไวน์ 2 ถังใหญ่ที่จุประมาณ 238 ลิตรต่อถัง (70 กิลเดอส์) เบียร์ราคา 8 กิลเดอส์ 4 บาร์เรล (32 กิลเดอส์) เนย 2 ตัน (192 กิลเดอส์) เนยแข็งหนักพันปอนด์ (120 กิลเดอส์) ถ้วยเงินเนื้อดีหนึ่งถ้วย (60 กิลเดอส์) เสื้อผ้าหนึ่งหีบห่อใหญ่ (100 กิลเดอส์) เตียงพร้อมฟูกและเครื่องนอน (100 กิลเดอส์) เรือหนึ่งลำ (500 กิลเดอส์) สินค้าทั้งหมดนี้รวมกันแล้วเท่ากับ 3,000 กิลเดอส์ นอกจากนี้ศิลปินอย่าง Rembrandt ยังได้ค่าตอบแทนจาก

ภาพจิตรกรรมที่ชื่อว่า The Night Watch ในปี 1642 เป็นจำนวนเงิน 1,600 กิลเดอส์ และนั่นเป็นผลงานชิ้นยอดเยี่ยมที่สุดของเขา การเปรียบเทียบกับดั่งกล่าวจึงยิ่งทำให้เรางงงในความคลั่งเช่นนั้น เพราะโอกาสทำเงินได้มากมายแบบนี้ในเวลาไม่กี่วันที่ทำให้ผู้คนจากแดนไกลไกลหลังไหลไปทำอาชีพขายดอกไม้และเพาะปลูกดอกไม้เป็นจำนวนมากในเนเธอร์แลนด์อย่างไม่น่าจะเป็นไปได้ ความจริงฝ่ายตุลาการของแคว้นสหภาพฯ เห็นความโกลาหลที่จะเกิดขึ้นในสังคม เพราะเป็นธุรกิจที่ผิดศีลธรรมคาทอลิกในยุคนั้น จึงได้ออกกฎหมายควบคุมการซื้อขายทุลิป แต่กลับไม่มีผลใดๆ เลย

ความคลั่งซื้อขายทุลิปได้ยุติลงเพราะคนขายดอกไม้เองในที่สุด ทั้งนี้ทั้งนั้นเพราะการไฟฟ้านักทุลิปที่จะให้ดอกแบบใหม่ๆ และการแข่งขันเสนอดอกทุลิปพันธุ์นั้นพันธุ์นี้ในแต่ละเมือง (เช่น เกิดดอกทุลิปสีฟ้าสดทั้งดอก) ได้สร้างแพชั่นนิยมดอกแบบใหม่ที่พุ่งขึ้นเป็นครั้งเป็นคราวเพื่อกลบความนิยมแบบเดิม ประจวบกับเกิดเสียงลือขึ้นมาว่ามีผู้ปลูกดอกทุลิปสีดำขึ้นสร้างความคลั่งขึ้นมาใหม่ จึงทำให้ผู้คนตระหนักถึงความหวงลมๆ แล้งๆ เกี่ยวกับดอกไม้

นักเขียนฝรั่งเศส Alexandre Dumas ใช้ดอกทุลิปดำเนินไปเป็นชื่อนวนิยายแบบอิงตำนานให้อ่านกันอย่างสนุกสนาน เช่นนี้การซื้อขายดอกทุลิปที่โดยธรรมชาติเป็นสิ่งที่ย่อยสลายในเวลาสั้น และเป็นสิ่งที่จัดเกณฑ์มาตรฐานได้ยาก จึงเหมือนสิ่งที่จับต้องครอบครองไม่ได้อย่างแท้จริง บวกกับความจริงที่ว่าไม่มีคนปลูกคนใดสามารถรู้ล่วงหน้าอย่างแน่นอนว่าดอกที่จะผลิออกจากหัวที่ซื้อขายกันนั้นจะเป็นดอกที่มีลักษณะพิเศษหรือแปลกไปมากน้อยเพียงใด ธุรกิจของสินค้าแบบนี้จึงขาดเหตุผลประกอบให้คงทนอยู่อย่างมั่นคงได้ ในแง่เศรษฐกิจการคลั่งซื้อขายทุลิปได้ไปกระทบผู้คนจากทุกชนชั้นทุก

ระดับรายได้และกระทบธุรกิจอื่น ๆ ในสังคม เป็นลูกโซ่พันเกี่ยวไปอย่างกว้างขวาง จนเป็นปัญหา บีบคั้นหลายแบบหลายลักษณะ

ในที่สุดเดือนกุมภาพันธ์ ปี 1637 การซื้อขายดอกทูลิปตกพรวดลง คนซื้อคนประมูลเหมือนถึงจุดอิมตัว การหยุดชะงักกันทำให้ผู้ที่อยู่ในธุรกิจทูลิปล้มละลาย มีการฟ้องร้องและการประกาศล้มละลายตาม ๆ กัน รัฐบาลพยายามพยุงเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไว้ ด้วยการออกกฎหมายฉบับพิเศษแต่ก็ไม่เกิดผลใดๆ อีก

ที่น่ารู้เพิ่มเติมคือปกติแล้วพันธุ์ทูลิปในมาตรฐานของพฤกษศาสตร์เป็นพันธุ์ไม้ที่แข็งแรงทนทาน (อากาศหนาว) และมีสีเดียว ทำไมดอกทูลิปที่ชาวต่างชาติสร้างสรรค์ขึ้นจึงมีสีอันลวดลายที่ซับซ้อนได้ถึงเพียงนั้น คำตอบเพิ่งรู้กันเมื่อกลางศตวรรษที่ 20 เมื่อคณะค้นคว้าแห่งสถาบัน John Innes Horticultural Institute ในกรุงลอนดอน พบและเข้าใจพฤติกรรมของมัน และปัจจุบันก็เป็นที่เข้าใจกันถูกต้องแน่นอนแล้วว่า เกิดขึ้นเพราะเชื้อไวรัสชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นไวรัสที่เกิดขึ้นเฉพาะกับดอกทูลิปเท่านั้น เรียกกันว่า ไวรัสโมเสก-mosaic virus ที่มีเห็นตัวเล็ก ๆ ชนิดหนึ่งเป็นพาหะเชื้อไวรัส ทำให้ดอกทูลิปมีสีเข้มและมีลวดลายแปลกหลากหลายแบบบนแต่ละกลีบ หัวทูลิปที่ให้ดอกสีเดียว (เรียกว่าเป็น “ตัวเพาะ-breeders”) ไม่มีไวรัสชนิดใดเลยในปีหนึ่ง อาจให้ดอกที่มีริ้วสีๆได้ในปีต่อไป ถ้านำไปผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “การแตกกลุ่ม-breaking” คือปล่อยให้เห็บเล็กชนิดนั้นเข้าเกาะกินหัวทูลิปที่ให้ดอกหลายสีแล้วให้ไปเกาะกินหัวทูลิปที่ให้ดอกสีเดียว โอกาสที่หัวทูลิปหัวหลังจะให้ดอกหลายสีจะเพิ่มเป็นสองเท่า คณะค้นคว้าพิสูจน์ให้เห็นว่า เชื้อโรคเกิดขึ้นเพราะไวรัสที่เห็บเป็นพาหะจากหัวทูลิปหนึ่งไปยังอีกหัวหนึ่ง การค้นคว้ายืนยันต่อไป แสดงให้เห็นว่าไวรัสอาจมีผลต่อดอกทูลิปที่กำลังบาน

ในสวน หรือต่อหัวทูลิปที่เก็บไว้ก่อนลงดินก็ได้ (Mike Dash, pp. 64-72)

ในยุคนั้น คนยังไม่รู้ว่าอะไรเป็นเหตุชาวต่างชาติพยายามสร้างพันธุ์ทูลิปด้วยการนำหัวทูลิปที่ให้ดอกสีเดียวกับหัวทูลิปที่ให้ดอกหลายสี มามัดด้วยกันครั้งต่อครั้งให้กลายเป็นหัวเดียวหัวหนึ่ง แล้วนำไปปลูกลงดินเพื่อให้ได้ต้นทูลิปใหม่ที่ให้ดอกหลายสี แต่การทำแบบนี้ก็ไม่ได้ดอกหลายสีแน่นอนเสมอไป บางต้นที่ขึ้นมาใหม่ให้ดอกสีอันใหม่ ๆ แต่บางต้นก็ไม่ให้ดอกหลายสีแม้แต่ดอกเดียวแม้จะปลูกด้วยกันในสภาวะเหมือนกันทุกประการ เพราะฉะนั้นจึงไม่มีคนปลูกคนใดที่เชื่อมั่นร้อยเปอร์เซ็นต์ว่า หัวทูลิปที่ให้ดอกสีเดียวจะให้ดอกหลายสีได้ สิ่งที่รู้แน่ ๆ สิ่งเดียวคือ ถ้าปลูกทูลิปจากเมล็ดจะได้ต้นทูลิปที่ให้ดอกสีเดียวเสมอ และถ้าต้นทูลิปใดที่ให้ดอกหลายสีจะไม่มีวันให้ดอกสีเดียวอีกเลย ความไม่รู้อะไรแน่นอนเกี่ยวกับดอกที่จะผลิบานออกมาใหม่นี้ จึงยังทำให้การลงทุนซื้อขายทูลิปเป็นเรื่องลอยลม มีแต่ความหวังว่าปีนั้นเวลานั้นหัวทูลิปที่ลงทุนซื้อมา (ขนาดน้ำหนักเท่านั้น จากต้นแม่แบบนั้น) ควรจะให้ดอกสีนั้นแบบนั้น จาริกลงในตัวเงินซื้อขาย โรคคลั่งทูลิปโดยปริยายจึงคงต่อไปไม่ได้นาน เรื่องทูลิปเมเนี่ยอาจจะเข้าใจยากสำหรับนักธุรกิจปัจจุบัน แต่เป็นตัวอย่างวิเศษสุดของเศรษฐกิจฟองสบู่ (abubble) เหตุการณ์นี้สำคัญในฐานะที่เป็นสิ่งกระตุ้นความคิดและความสนใจ ที่จะเบนไปสู่การสถาปนาตลาดหุ้นและการพัฒนากระบวนการซื้อขายหุ้นในยุคสมัยนั้น

จิตรกรชาวต่างชาติสำคัญ ๆ หลายคนได้บันทึกภาพดอกทูลิปไว้ในจิตรกรรมชีวิตนิ่ง (Still-Life) เช่น Jan Brueghel de Velours (1568-1625) จิตรกรรมชีวิตนิ่งของดอกไม้ในยุคศตวรรษที่ 17 ของเนเธอร์แลนด์จะเป็นเอกสารบันทึกการพัฒนาพันธุ์ดอกทูลิปและโยงไปถึงความคลั่งทูลิปที่เรียกกันว่า

ทูลิปเมเนีย (Tulipomania) ด้วย เนมิตศึลป้อื่นๆ ก็มีภาพดอกทูลิปลักษณะพิเศษดังกล่าวเข้าไปแทรกด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่างแจกันดอกไม้สีสังฆามที่มีดอกทูลิปประดับบนยอดเหนือดอกทุกชนิด หรือที่

ประดับจาน ดังที่ถ่ายมาจากพิพิธภัณฑ์พระราชวังนิมเฟินบวร์ก (Nymphenburg) ชานเมืองมิวนิคในเยอรมนี เป็นต้น

ดอกทูลิปที่ขายกันในท้องตลาดทั่วโลกทุกวันนี้ รวมทั้งที่ประเทศเนเธอร์แลนด์แหล่งผลิตทูลิปที่สำคัญที่สุด

ภาพดอกทูลิปที่ได้บันทึกไว้ในผลงานของจิตรกรเหล่านี้มีแต่ดอกที่กลีบสีพื้นสีเดียวแต่มีเกือบทุกสีทุกระดับอ่อนแก่ สีดำหรือสีคล้ำๆ อาจจะน้อยหน่อย ใจกลางดอกเมื่อมองตรงลงไปจะมีสีเข้มกว่าสีกลีบและอาจเป็นสีอื่นที่ตัดกันได้ แต่กลีบดอกที่มีริ้วสีอื่นๆ ดังที่เคยคลั่งกันในศตวรรษที่ 17 นั้นไม่มีแล้ว

อย่างไรก็ดี ในประเทศญี่ปุ่นได้ทดลองสร้างสรรค์ริ้วสวยๆ ให้ดอกทูลิป และแม้จะทำไม่ได้เหมือนเลยทีเดียว แต่ก็ทำให้ที่ญี่ปุ่นมีดอกทูลิปที่แปลกๆ หลายแบบทุกบ้านปลูกดอกทูลิปกันในกระถางมากบ้างน้อยบ้างตามความพอใจของผู้เป็นเจ้าของ

บรรณานุกรม

Mike DASH. **Tulipomania.** (2nd Edition). London : Phoenix, 2001.
 Penelope HOBHOUSE. **Plants in Garden History.** London : Pavilion Books Limited, 1997.
<http://thai-eu-cultures.com/MySite2/NatureMorte/Tulipomania/Tulipomania.html>

